

Ofbeldi gagnvart öldruðum.

skilgreiningar og birtingarmyndir

Sigrún Ingvarsdóttir, MA félagsráðgjöf
Deildarstjóri hjá Þjónustumiðstöð
Laugardals og Háaleitis

-
- Hvað er ofbeldi gegn öldruðum?
 - Birtingarmyndir ofbeldis gegn öldruðum?
 - Hverjir eru áhættuþættir?
 - Verða aldrei fyrir ofbeldi á Íslandi?
 - Hvers vegna að tala sérstaklega um ofbeldi gegn öldruðum?

Skilgreining á ofbeldi gegn öldruðum

- *„Ofbeldi gegn öldruðum er ýmist einstök eða endurtekin athöfn eða skortur á athöfnum af hálfu þess/þeirra aðila sem hinn aldraði ætti að geta treyst. Þetta atferli gagnvart hinum aldraða veldur honum skaða eða andlegri þjáningu. Misnotkunin getur tekið á sig ýmsar myndir: líkamlegt ofbeldi, andlegt ofbeldi, kynferðislegt ofbeldi, fjárhagsleg misnotkun eða virk/óvirk vanræksla.“*

Skilgreining aldraðra á ofbeldi gagnvart öldruðum

Þrjár víddir

- **Vanræksla – einangrun**, að vera yfirgefin og fá ekki að taka þátt í samfélaginu
- **Mismunur**: Brot á mannréttindum, lagalegum réttindum og réttindum til heilsugæslu
- **Skortur** – á vali, ákvarðanarétti, stöðu, fjármagni og virðingu

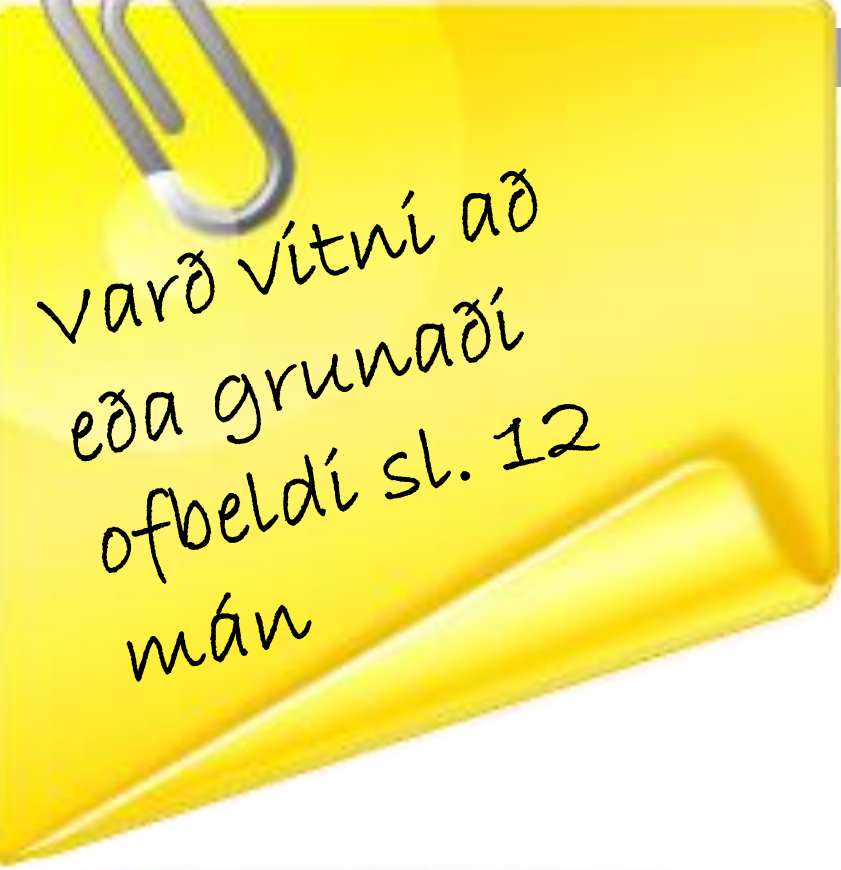
Áhættuþættir hjá polanda	Áhættuþættir hjá geranda	Áhættuþættir í samfélagsgerð
Hlutfallslega fleiri konur en karlar verða fyrir ofbeldi	Kyn: karl þar sem um er að ræða líkamlegt ofbeldi en kona þar sem um er að ræða vanrækslu	Ofbeldi lærist milli kynslóða
Aldur: Eldri en 75 ára	Maki eða uppkominn afkomandi	Ofbeldi er viðurkennt í samfélagsgerðinni
Er háður öðrum: er með andlega eða líkamlega færniskerðingu	Er fjárhagslega háður polandanum	Aldursfordómar og mismunun eftir aldri í samfélaginu
Andleg veikindi: Þunglyndi , hegðunarfrávik	Andleg veikindi: áfengis- eða fíkniefnamisnotkun, þunglyndi	Ónógt framboð af opinberri aðstoð um leið og krafa er um að allir vinnufærir fullorðnir stundi atvinnu
Býr með maka/uppkomnu barni og hefur samband við fáa aðra	Félagsleg einangrun	
	Mikil streita og/eða gerandi er útbrunninn vegna umönnunar	

Spurningalisti lagður fyrir

- 376 starfsmenn félagslegrar heimaþjónustu og heimahjúkrunar
- svarhlutfall 60%
- spurningalisti byggður á erlendum rannsóknum og viðtölum við stjórnendur

Markmið að svara eftirfarandi spurningum:

1. Verða starfsmenn varir við ofbeldi gagnvart öldruðum ?
2. Hvernig skilgreina starfsmenn ofbeldi?
3. Hver eru viðhorf starfsmanna til að segja frá ef þeir verða varir við ofbeldi?
4. Hafa starfsmenn hlotið fræðslu um ofbeldi gegn öldruðum?

Varð vitni að
eða grunaði
ofbeldi sl. 12
mán

- 44% starfsfólks heimahjúkrunar
- 20% starfsfólks félagslegrar heimaþjónustu

Tafla 4. Fjöldi starfsmanna sem hafa unnið inni á heimilum sl. 12 mánuði, þar sem vísbendingar eru um vanrækslu

Samanlagður fjöldi starfsmanna (N=200)	Fél. heimaþjónusta (N=136)	Heimahjúkrun (N=64)	Lýsing á aðstæðum á heimili Vísbendingar um vanrækslu
69 (35%)	30 (22%)	39 (60%)	Sá aldraði er með heilabilun og er skilinn eftir einn heima stærstan hluta dagsins
76 (38%)	30 (22%)	46 (72%)	Algengt er að lítið sem ekkert matarkyns er til á heimili hins aldraða
43 (22%)	19 (14%)	24 (38%)	Fjölskyldumeðlimur sem er að annast hinn aldraða er óhæfur til að mæta daglegum þörfum hins aldraða
24 (12%)	12 (9%)	12 (19%)	Starfsmaður sem vinnur við að aðstoða hinn aldraða mætir ekki þörfum hans um daglega umönnun

Tafla 1. Fjöldi starfsmanna sem hefur á sl. 12 mánuðum unnið á heimili þar sem eru vísbendingar um fjárhagslega misnotkun

Samanlagður fjöldi starfsmanna (N=200)	Fél. heimaþjónusta (N=136)	Heimahjúkrun (N=64)	Lýsing á aðstæðum á heimili Vísbindingar um fjárhagslega misnotkun
21 (11%)	12 (9%)	9 (14%)	Tekjur hins aldraða fara í að fjármagna neyslu annars fjölskyldumeðlims
23 (12%)	11 (8%)	12 (19%)	Hinn aldraði er að því er virðist í óútskýranlegum fjárhagserfiðleikum
14 (7%)	8 (6%)	6 (9%)	Fjölskyldumeðlimur sem annast hinn aldraða eyðir tekjum hans í sjálfan sig á kostnað þarfa hins aldraða
20 (10%)	12 (9%)	8 (13%)	Fjölskyldumeðlimur er árásargjarn við hinn aldraða í orðum og/eða athöfnum
1 (0.5%)	0 (0%)	1 (2%)	Starfsmaður, sem vinnur við að aðstoða hinn aldraða, stelar tekjum eða eignum hins aldraða

Tafla 1. Fjöldi starfsmanna sem hefur á sl. 12 mánuðum unnið á heimili þar sem eru vísbendingar um andlegt ofbeldi .

Samanlagður fjöldi starfsmanna N=200	Fél. heimaþjónusta (N=136)	Heimahjúkrun (N=64)	Lýsing á aðstæðum á heimili Vísbendingar um andlegt ofbeldi
19 (10%)	9 (7%)	10 (16%)	Hinn aldraði býr með fullorðnum einstaklingi sem sýnir ögrandi hegðun
32 (16%)	14 (10%)	18 (28%)	Sá aldraði býr á heimili þar sem óhófleg neysla áfengis eða fíkniefna fer fram
23 (12%)	13 (10%)	10 (16%)	Sá aldraði hefur áhyggjur af ögrandi hegðun uppkomins barns síns
61 (31%)	30 (22%)	31 (48%)	Ættingi er reiður yfir því að þurfa að aðstoða hinn aldraða
47 (24%)	23 (17%)	24 (38%)	Fjölskyldumeðlimur sem annast hinn aldraða á við eigin persónuleg vandamál að stríða s.s. áfengisvanda, fjárhagsvanda, geðrænan vanda
12 (6%)	7 (5%)	5 (8%)	Fjölskyldumeðlimur virðist reyna að koma í veg fyrir að hinn aldraði tali við eða njóti samvista við aðra.
13 (7%)	6 (4%)	7 (11%)	Starfsmaður sem vinnur við að aðstoða hinn aldraða er árásargjarn við hinn aldraða í orðum og/eða athöfnum

Hvernig skilgreinir
starfsfólk ofbeldi
gegn öldruðum

- *Flestir virðast telja líkamlegt og andlegt ofbeldi vera birtingarmyndir*
- *25% virðast hvorki telja vanrækslu né fjárhagslega misnotkun vera birtingarmynd*
- *50-65% virðast telja brot á réttindum (misrétti eftir aldri) vera ofbeldi gegn öldruðum*

Niðurstöður

- Ofbeldi gegn öldruðum fyrirfinnst í Reykjavík
- Stór hluti starfsmanna í heimaþjónustu verður var við ofbeldi gegn öldruðum
- Það er afar mikilvægt að starfsmenn og þá sérstaklega þeir sem aðstoða veikasta hópinn
 - séu vel þjáfaðir til að þekkja einkenni og viti hvernig á að fyrirbyggja ofbeldi
 - fái skýrar leiðbeiningar og stuðning til að fyrirbyggja eða bregðast við ofbeldi gagnvart öldruðum.
- Frekari rannsóknar er þörf, t.d. um tíðni og eðli ofbeldis gegn öldruðum hér á landi
- Bæta þarf þjónustu til veikasta hópsins og þá sérstaklega til þeirra sem standa höllum fæti félagslega

Rannsókn á ofbeldi gegn konum RBF-2010

- 24% kvenna á aldrinum 25-64 hafði orðið fyrir ofbeldi eftir 16 ára aldur.
- 17% kvenna á aldrinum 18-24 ára
- 11% kvenna á aldrinum 65-80 ára

Orðið fyrir ofbeldi sl. 12 mánuði frá hendi maka eða kærasta

- 1,7% kvenna á aldrinum 25-44 ára
- 0,4% kvenna á aldrinum 45-64 ára
- 0,4% kvenna á aldrinum 65-80 ára

Ofbeldi í samböndum skv. RAI-Hc

- 341 Virk RAI-hc mót sem gerð voru á tímabilinu 21 jan 2013-21 jan 2014.
- 9 flagga mögulegri misbeitingu (2,6%)
- 1 mælist ekki með þunglyndi en hinir á með 3-7 á þunglyndiskvarðanum.
- 1 mælist ekki með vitræna skerðingu en hinir með 1-3 á vitræna kvarðanum
- verkir, óstöðugleiki í heilsufari, hætta á langtímavistun

Afleiðingar ofbeldisins

- Eldra fólk er oft líkamlega veikara fyrir, t.d. er fólk brothættara og beinbrot lengur að gróa
- Tekjur oft litlar og því má eldra fólk oft við svo litlu til að endar nái ekki saman
- Ef eldra fólk er þegar orðið einangrað, þá er það viðkvæmara fyrir svindli, þ.e. það verður háð svindlaranum
- Þegar heilsa versnar þá verður fólki hættara við að missa sjálfstraust og andlegt ofbeldi eykur enn líkur á óöryggi og kvíða

- Eldri borgarar eru tæp 11% þjóðarinnar núna en stefnir í 20% eftir 2040
- Tíðni ofbeldis gegn öldruðum í heimahúsi skv. erlendum rannsóknum um 4-6% af fólki 65 ára og eldra. Tíðni hækkar með hækkandi aldri og versnandi heilsu
- Talið að starfsfólk í heilbrigðis- og félagsþjónustu sé í lykilaðstöðu til að greina ofbeldi gegn öldruðum
- Aldraðir leita sér síður hjálpar?

